

EX CATHEDRA

Olga **DUHLICHER**

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

Cultura reprezintă modul de existență a ființelor umane, modul comun de adaptare la lume și, mai ales, de construcție a lumii și a propriei persoane. Experiența de viață a unei persoane este experiența culturală. Definirea de sine în sensul construcției propriei identități constituie, de fapt, un proces de enculturare petrecut în timp, fără o angajare profund conștientă a persoanei. Ceea ce trece dincolo de granița acestui proces este produsul final, concretizat subiectiv în conștiința de sine și în sentimentul unității eului. Conștiința apartenenței la o cultură și sentimentul identificării cu respectiva cultură alcătuiesc domeniul identității culturale, aflat în permanentă reconstrucție. Identitatea culturală este un proces deschis. Întâlnirea cu altul, ca termen generic pentru alteritatea culturală, poate produce schimbări la nivelul eului fie în sensul deschiderii, fie în sensul opus, al încapsulării culturale. Iar problema întâlnirii a devenit tot mai mult un subiect adus în discuție de evoluția societății contemporane, în care ritmul schimbărilor interculturale este tot mai intens.

În cadrul comunicării didactice în context intercultural, profesorul este cel care, conducând comunicarea, trebuie să fie conștient de mecanismele ce pot aduce distorsiuni nu numai la nivelul elevului, ci, mai ales, la nivelul propriei persoane. Astfel, formarea lui interculturală trebuie să vizeze și respectivul aspect, plecând de la o analiză atentă a reprezentărilor acestuia de comunicare. Reușita în comunicarea interculturală depinde, astfel,

Competența de educație interculturală, dimensiune a comportamentului profesional al profesorului

de indivizi concreți, de caracteristicile lor și de modul în care, pe baza acestor caracteristici, își structurează reprezentările asupra realității.

Comunicarea interculturală autentică poate căpăta, într-o dimensiune analogică, structura unui edificiu la a cărui zidire au participat ambii interlocutori: profesorul și elevul. La rândul său, profesorul se formează ca membru al unei culturi și, în acest mod, structura sa psihosocioculturală este realizată conform tiparelor/stereotipurilor mediului din care provine. Este, ca toți ceilalți, un rod al autobiografiei pe care și-a construit-o. Doar o formare interculturală, menită să-i dezvăluie mecanismele implicitului căruia îi este supus în mod inconștient, poate oferi cadrul unei deconstrucții și decențrări care să-i deschidă calea spre dobândirea unei competențe interculturale transferabile elevilor săi. În acest context, activitatea de învățare devine o învățare a acceptării alterității, un proces de formare a maturității culturale concretizate în competența interculturală. (1)

Otilia **DANDARA**

Universitatea de Stat din Moldova

Competența interculturală semnifică acea capacitate relațională de a intra în raport cu persoane aparținând altor culturi, demonstrând permisivitate, respect și înțelegerea semnificațiilor culturale diverse (2). Pornind de la numeroasele accepții date competenței, ca dimensiune a comportamentului profesional, precum și definiției competenței interculturale, apreciem competența de educație interculturală ca element absolut necesar în sistemul de competențe al profesorului. Competența de educație interculturală semnifică capacitatea de a putea forma competența interculturală.

Competența interculturală, impusă tot mai mult de realitatea contemporană ca modalitate de adaptare la mediul de viață în condițiile actuale, presupune trecerea de la viziunea monocentristă la o viziune de tip „inter”, care integrează într-o formă flexibilă resursele cognitive și psiho-sociale ale profesorului, în vederea activării și modelării unei flexibilități și creativități interrelaționale la elevi. A realiza educația interculturală înseamnă a pași alături de elev în drumul său dinspre o gândire egocentrică spre o gândire universală, dinspre o gândire monoculturală spre o gândire interculturală.

Un argument care vine să sublinieze o dată în plus necesitatea unei formări interculturale a tuturor profesorilor constă în faptul că educația interculturală nu este o educație care să se adreseze doar migranților și populațiilor minoritare. Într-un anumit moment, orice populație majoritară poate să se confrunte cu probleme legate de propria identitate. Sîntem supuși constant unui proces de transculturare care, în lipsa unei educații salvatoare, ne poate duce spre o decentrare și dispersie a identității culturale. Educația interculturală are deci, ca prim pas, formarea nu respectului față de celălalt ca fiind diferit, ci formarea respectului de sine ca fiind diferit. Un alt argument privind necesitatea unei formări interculturale a profesorilor este că, sub impactul civilizației moderne în contextul globalizării, sîntem în permanență influențați de alte culturi. Formarea interculturală deci trebuie să vizeze nu numai cadrele didactice care vor lucra în medii multiculturale, ci toți profesorii, întrucît rolul lor este cel de agenți sociali ai culturii, capabili să gestioneze realitatea psihosocioculturală, transferînd această competență elevilor.

Conceptul de competență interculturală este caracterizat și de o anumită ambiguitate. Din analiza conceptului de competență formulăm următoarele întrebări: Cum se definește și cum se diferențiază de alte concepte? Este ea o problemă de atitudine, de cunoștințe sau de comportamente?

Implicarea ființei umane în rezolvarea unor situații este complexă, deci nu poate fi vorba doar de o mobilizare a cunoștințelor sau de manifestarea unor atitudini. Competența cere armonizarea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor, comportamentelor, în funcție de situație. Competența interculturală poate fi delimitată de alte

competențe prin funcția pe care o îndeplinește. T. Ogay o definește drept *capacitatea de a delimita semnificațiile culturale și de a realiza în mod adecvat comunicarea diferitelor identități într-un mediu specific (6)*. După Micheline Rey, *competența interculturală este capacitatea de a mobiliza cunoștințe, metode de acțiune, dar și trăiri afective, atitudini pozitive în rezolvarea unor situații de interacțiune interculturală (3)*. Kim consideră că *esența competenței interculturale constă în capacitatea de adaptare a persoanei, de reorganizare într-un mod deschis, flexibil, creativ, și nu închis, rigid, intolerant și monoton. (4)*

Competența interculturală este probată prin ușurința cu care persoana stabilește contacte interculturale, prin gradul de eficiență în înțelegerea și transmiterea semnificațiilor culturale. În fapt, performanța individului aflat în relație de comunicare interculturală nu depinde doar de factorul personal, de competența sa, ci și de numeroși alți factori ce țin de ambianța socială.

Prezentăm cele **trei componente ale competenței interculturale** incluse în **modelul AUM** (Anxiety/Uncertainty/Management): **factorii afectivi**, motivația, se referă la dorința noastră de a comunica adecvat și eficient cu ceilalți, văzuți în relațiile interculturale ca străini; **factorii cognitivi**, cunoașterea, se referă la conștientizarea și înțelegerea a ceea ce trebuie făcut în scopul relaționării adecvate și eficiente; **factorii comportamentali** sînt abilitățile pe care trebuie să le mobilizăm în mod necesar în comportamente, pentru a relaționa eficient. (1) Toate componentele acționează sistemic în producerea unei relaționări eficiente. Competența interculturală nu este numai motivația de a comunica, nici doar concepția pozitivă despre sine sau abilitățile de a ne adapta comportamentul, de a găsi informații, ci toate la un loc, intervenind adecvat, în funcție de situație, la momentul oportun.

Modelul BASIC (Behavioral Assessment Scale for Intercultural Competence), elaborat de Koester și Olebe (5), sugerează atitudini, modalități de a percepe, gândi și acționa proprii competenței interculturale și se bazează pe următoarea idee: competența interculturală este evaluată mai mult în funcție de ceea ce face persoana la un moment dat, decît de atitudinile sale interioare sau de ceea ce își imaginează că ar fi putut să facă. **Modelul cuprinde opt categorii de comportamente comunicative**, realizînd o operaționalizare a conceptului de competență interculturală. Fiecare își poate compara comportamentele cu cele opt elemente constitutive și descoperi în ce sens ar trebui să le modifice, pentru a avea o prezență mai adecvată și mai eficientă. Comportamentele descrise sînt general-umane, există în majoritatea culturilor, dar se manifestă în mod diferit, de la o cultură la alta:

- **Manifestarea respectului** se produce prin simboluri verbale și nonverbale. La nivelul limbajului verbal, formalitatea limbajului este considerată drept dovadă

de respect, incluzând utilizarea titlurilor, absența jargonului, atenție sporită ritualurilor de politețe. Manifestările nonverbale includ o poziție anumită a corpului, expresiile faciale și utilizarea contactului vizual. Tonul vocii care denotă interes față de celălalt este o modalitate de manifestare a respectului.

- **Orientarea către cunoaștere.** Se referă la termenii utilizați pentru a se explica pe ei înșiși și lumea din jur. O orientare eficientă către cunoaștere există atunci când acțiunile oamenilor demonstrează că toate experiențele și interpretările sînt individuale și personale. Cuvintele folosite exprimă orientarea către cunoaștere.
- **Empatia** este capacitatea de a te comporta ca și cum ai înțelege lumea așa cum o înțeleg ceilalți. Persoanele capabile să sesizeze pe parcursul comunicării gândurile, sentimentele, experiențele interlocutorilor sînt privite ca fiind mai competente în interacțiunile interculturale.
- **Managementul interacțiunii** vizează priceperea de a începe și a încheia o interacțiune între interlocutori, de a dirija și menține discuția – deprinderi de management importante, deoarece, prin ele, pot să își aducă contribuția toți participanții la discuție.
- **Comportamentul de îndeplinire a unei sarcini.** Întrucît comunicarea interculturală apare adesea în situații legate de muncă, un comportament adecvat de realizare a sarcinii este foarte important. Acesta contribuie la rezolvarea de probleme în grup, unde se cer: lansarea de noi idei, căutarea de informații sau fapte, clarificarea sarcinilor de grup, evaluarea sugestiilor altora, păstrarea grupului de sarcină.
- **Comportamentul relațional** se referă la eforturile de a construi și a menține o relație personală cu membrii grupului. Acestea pot fi mesaje verbale sau nonverbale care demonstrează sprijinul pentru ceilalți.

- **Toleranța la ambiguitate** exprimă reacțiile persoanelor la nou, la incertitudine și la întâlniri interculturale imprevizibile.
- **Poziția în interacțiune** se referă la abilitatea de a răspunde altora într-o manieră descriptivă, neevaluativă, de a nu judeca.

Construirea voluntară a unor competențe interculturale necesită conceperea și desfășurarea unei serii coerente de evenimente educative care să genereze învățarea de cunoștințe, formarea de abilități și atitudini, demonstrarea deschiderii, flexibilității, toleranței față de credințele, valorile, normele altora. În acest scop, condiția de bază a asigurării rezultatului rezidă în posedarea respectivelor dimensiuni de personalitate de către educatorul de profesie, care trebuie să ghideze formarea personalității elevului în corespundere cu expectanțele societății.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cozma, T., *O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*, Ed. Polirom, Iași, 2001.
2. Cucuș, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Ed. Polirom, Iași, 2000.
3. Dasen, P.; Perregaux, Ch.; Rey, M., *Educația interculturală: experiențe, politici, strategii*, Ed. Polirom, Iași, 1999.
4. Kim, Y., *Intercultural Communication Competence: A System-Theoretic View*, Sage Publications, Newbury Park, California, 1991.
5. Lustig, K., *Intercultural Competence: Interpersonal Communication Across Cultures*, Harper Collins College Publisher, New York, 1993.
6. Ogay, T., *De la competence a la dynamique interculturelle*, Peter Lang Berna, 2000.

Recenziți:

dr., conf. univ. Tamara MATEI
dr., lect. sup. Lia SCLIFOS

Simbolurile naționale ale R. Moldova în context european

„Tinerile state-națiuni au într-adevăr întotdeauna nevoie de povestiri pentru fondarea unei unități/identități, diferențiindu-se de alte comunități etnice, lingvistice, politice sau religioase învecinate.”

(J.-J. Wunenburger¹)

În procesul nașterii națiunilor și statelor moderne, problema identității simbolice a avut un rol însemnat, date fiind funcțiile multispectuale ale simbolului: identitară, reprezentativă, unificatoare, ideologică,

emotivă etc. Simbolurile naționale și în particular cele național-statale constituie grupul de embleme cu cel mai

¹ Ch. Delsol, M. Maslowski, J. Nowicki, *Mituri și simboluri politice în Europa Centrală*, Ed. Cartier, Ch., 2003, p. 35.